

Sekretarz Stanu

Arkadiusz Myrcha

DL-V.4670.4.2024
Warszawa, 10 stycznia 2025 r.

Pan
Marcin Wiącek
Rzecznik Praw Obywatelskich
al. Solidarności 77
00-090 Warszawa

Szanowny Panie Rzeczniku,

w odpowiedzi na wystąpienia z dnia 28 grudnia 2023 r. oraz 8 sierpnia 2024 r. (VII.561.20.2022.KNK), zawierające wnioski o podjęcie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej objęcia aplikantów uprawnieniami aplikantek adwokackich i radcowskich, o których mowa w art. 79a pkt 3 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2022 r. poz. 1184 z późn. zm.) oraz art. 37¹ pkt 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. 2024 poz. 499), uprzejmie przedstawiam co następuje.

Na wstępie uprzejmie informuję, że na skutek wystąpienia Pana Rzecznika z dnia 23 stycznia 2023 r. (VII.561.20.2022.PKR) dotyczącego objęcia aplikantów uprawnieniami aplikantek adwokackich i radcowskich, o których mowa w art. 79a pkt 3 ustawy – Prawo o adwokaturze oraz art. 37¹ pkt 3 ustawy o radcach prawnych, Ministerstwo Sprawiedliwości zainicjowało wstępne prace o charakterze koncepcyjno-analitycznym nad nowelizacjami ustawy o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze oraz ustawy o radcach prawnych, mającymi realizować postulaty przedstawione w ww. wystąpieniu z dnia 23 stycznia 2023 r. Jednakże, wyniki powyższych prac i przeprowadzona dogłębna ponowna analiza zagadnienia doprowadziły do ustaleń, które wskazują, że brak jest podstaw do kontynuowania prac nad zmianami legislacyjnymi w zakresie wskazanym w ww. wystąpieniach Pana Rzecznika.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że jedną z przesłanek skreślenia aplikanta adwokackiego lub radcowskiego z listy aplikantów jest upływ roku od daty zakończenia aplikacji wskazanej w zaświadczeniu o odbyciu aplikacji (art. 79 ust. 1 pkt 4 ustawy – Prawo o adwokaturze i art. 37 ust. 1 pkt 4 ustawy o radcach prawnych). W tym czasie aplikant ma możliwość przystąpienia do egzaminu zawodowego i zdobycia uprawnień pozwalających na wpis na listę odpowiednio adwokatów lub radców prawnych. W roku 2019 z inicjatywy Komisji do Spraw Petycji i przy pozytywnym stanowisku Rady Ministrów ustawodawca wprowadził do ustawy – Prawo o adwokaturze oraz ustawy o radcach prawnych mechanizm pozwalający, w społecznie uzasadnionych przypadkach, na wydłużenie o kolejny rok posiadania statusu aplikanta. Jak wskazano w uzasadnieniu do tej zmiany, osoba która ukończyła aplikację ma rok na uzyskanie uprawnień adwokata i radcy prawnego, co jest czasem wystarczającym z punktu widzenia ustawowych terminów dotyczących procedowania wniosku o wpis po zdaniu egzaminu zawodowego. Problem pojawia się jednak gdy z powodu powikłań w okresie ciąży, połogu, macierzyństwa lub długotrwałej i poważnej choroby aplikantka nie może przystąpić do egzaminu zawodowego w najbliższym terminie po zakończeniu aplikacji (przy czym egzamin adwokacki i radcowski odbywają się raz w roku). Wówczas traci status aplikanta, a nie ma jeszcze możliwości ubiegania się o wpis na listę adwokatów lub radców prawnych. Zatem to kwestie wyłącznie zdrowotne oraz związane z przebiegiem ciąży oraz z urodzeniem dziecka były ratio legis obowiązujących obecnie przepisów. Natomiast w żadnym stopniu nie odnosiły się one do kwestii związanych z rodzicielstwem, którego nie można uznać za tożsame z macierzyństwem.

Macierzyństwo oznacza szczególny stosunek matki i dziecka, wynikający m.in. z biologicznej specyfiki organizmu kobiety i przebiegu procesu ciąży¹. Rodzicielstwo natomiast oznacza związek pomiędzy dzieckiem i jego rodzicami odnosi się więc zarówno do pozycji matki, jak i ojca. Rodzicielstwo znajduje szczególnie silny wyraz w okresie dzieciństwa poprzez instytucję władzy rodzicielskiej oraz obowiązkach rodziców względem dzieci. W tym zakresie pozycja obojga rodziców jest jednakowa, zgodnie z zasadą równouprawnienia mężczyzny i kobiety w stosunkach osobistych i majątkowych w rodzinie i prawo nie może nakazująco rozdzielać ról między nimi. Niemniej, łączne

¹ Orzeczenie TK z 28.05.1997 r., K 26/96, OTK 1997, nr 2, poz. 19.

wymienienie macierzyństwa i rodzicielstwa w art. 18 Konstytucji RP (dwukrotnie wskazujące na rolę matki) nie może być pozbawione znaczenia prawnego. Konstytucja wskazuje na szczególne zaznaczenie roli matki, zwłaszcza w okresie ciąży i bezpośrednio po urodzeniu dziecka. Taki wniosek znajduje oparcie w językowej wykładni art. 18 Konstytucji RP, a dodatkowo wspierają go sformułowania art. 71 ust. 1, który gwarantuje matce szczególną opiekę w okresie przed i po urodzeniu dziecka². Stąd też można wyprowadzić w ustawach szczegółowych konkretne uprawnienia matki służące ochronie jej praw związanych wyłącznie z ochroną macierzyństwa, które nie będą dotyczyły praw obejmujących rodzicielstwo.

Odnosząc się do przedstawionych przez Pana Rzecznika w ww. wystąpieniach wątpliwości wskazujących na to, że obecna konstrukcja przepisów dyskryminuje ojców oraz narusza konstytucyjną zasadę ochrony rodzicielstwa, należy wskazać, iż zgodnie z obecnym brzmieniem art. 79a ustawy – Prawo o adwokaturze, okręgowa rada adwokacka może, w drodze uchwały, na wniosek aplikanta adwokackiego złożony przed upływem roku od daty zakończenia aplikacji adwokackiej i na podstawie przedstawionych dokumentów, wydłużyć okres, o którym mowa w art. 79 ust. 1 pkt 4, o rok w przypadku wystąpienia ustawowo określonych okoliczności uniemożliwiających przystąpienie do egzaminu adwokackiego w najbliższym terminie po zakończeniu aplikacji adwokackiej, w tym okoliczności urodzenia przez aplikantkę dziecka w ostatnim roku aplikacji adwokackiej lub w okresie od jej zakończenia do dnia zakończenia egzaminu adwokackiego albo gdy termin porodu został ustalony na dzień przypadający nie później niż 3 miesiące od dnia zakończenia egzaminu adwokackiego. Analogicznie sformułowany jest art. 37¹ pkt 3 ustawy o radcach prawnych. Wskazać należy zatem, że powyższe przepisy nie dotyczą „odroczenia aplikacji”, ani nie mają związku z opieką nad dzieckiem, w tym wykonywaniem władzy rodzicielskiej. Dotyczą one wyłącznie sytuacji, gdy z powodów ściśle związanych z macierzyństwem (ciążą i faktem urodzenia dziecka) osoba, która ukończyła aplikację nie może przystąpić do egzaminu zawodowego, który jak wyżej wskazano odbywa się wyłącznie raz w roku w terminie wyznaczonym przez Ministra Sprawiedliwości, jednakowym w całym kraju. Tym samym brak jest uzasadnienia dla

² L. Garlicki [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom I, wyd. II, red. M. Zubik, Warszawa 2016, art. 18.

rozszerzenia tego przepisu o ojców dzieci, bowiem to kwestie związane ściśle z macierzyństwem, zwłaszcza w jego fizjologicznym aspektem, a nie rodzicielstwo, były przyczyną takiego ukształtowania przepisów.

Mając na uwadze przedstawione powyżej okoliczności, a w szczególności kwestie dotyczące podstaw stanowiących przesłanki ustanowienia uprawnień przewidzianych w art. 79a pkt 3 ustawy – Prawo o adwokaturze oraz art. 37¹ pkt 3 ustawy o radcach prawnych, które związane były z macierzyństwem a w szczególności ze zdrowiem matki w trakcie ciąży i samym porodem, w opinii Ministra Sprawiedliwości brak jest podstaw do kontynuowania prac nad zmianami legislacyjnymi w zakresie wskazanym w wystąpieniach Pana Rzecznika.

Nie podzielam stanowiska Pana Rzecznika, z którego wynika, że aktualnie istnieją zagrożenia natury konstytucyjnej, dotyczące ochrony rodzicielstwa oraz równości pomiędzy mężczyznami a kobietami, uzasadniające postulowane zmiany. Jak słusznie zauważył Pan Rzecznik w swoim wystąpieniu z dnia 23 stycznia 2023 r. sama Konstytucja RP rozdziela jako przedmiot ochrony, macierzyństwo od rodzicielstwa, którym służą inne środki ich ochrony. Tym samym mając na uwadze, że ww. uprawnienia związane są bezpośrednio z macierzyństwem a nie rodzicielstwem, zasada równości mężczyzn i kobiet o której mowa w art. 32-33 Konstytucji nie będzie miała zastosowania do art. 79a pkt 3 ustawy – Prawo o adwokaturze oraz art. 37¹ pkt 3 ustawy o radcach prawnych.

Z wyrazami szacunku
Arkadiusz Myrcha
Sekretarz Stanu
/podpisano elektronicznie/